

Verslag

Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit

Datum: 17 juni 2016

Plaats: Groot Tuighuis, Den Bosch

Naam	Vertegenwoordigt	Werkt bij
Aanwezig:		
Rob van Hees	Voorzitter CCvD	
Walter de Koning	Secretaris CCvD	ERM
Michiel van Hunen	Rijksdienst Cultureel Erfgoed – RCE	RCE
Miranda Maring	Certificerende instellingen	Hobbeon
Marc van Roosmalen	Raad voor Vastgoed Rijksoverheid –RVR	Rijksvastgoedbedrijf
Gert Tutert	Private opdrachtgevers	SBGK
Ron Spaan	Private opdrachtgevers	Boei
Kasper Burgy	Vakgroep Restauratie	Burgy Bouwbedrijf
Jan Roest	Vereniging architecten werkzaam in de Restauratie – VAWR	Van Hoogevest Architecten
Martinus van Milt	Gespecialiseerde aannemers	Van Milt / Takkenkamp
Afwezig:		
Rients Anne Slotema	Federatie Grote Monumentengemeenten - FGM	Leiden

1. opening, vaststellen agenda

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld. Ad Nooijer, hoofd afdeling Erfgoed, heet het CCvD welkom in het Groot Tuighuis in Den Bosch.

Ook dit keer is de agenda vol. Afsproken wordt om documenten die eerder gereed zijn, ook eerder toe te sturen zodat er meer leestijd is.

2. verslag bijeenkomst 4 december 2015 + actielijst

Redactioneel:

Besluit: het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Actielijst:

De actielijst ontbreekt en zal volgende vergadering worden doorgenomen.

3. Vaststellen definitieve versie URL 2004 Kleurhistorisch onderzoek

Het ontwerp van de URL heeft ter inzage gelegen, de begeleidingscommissie heeft de ontvangen reacties besproken, samengevat en van een advies voorzien in de reactietabel. Ook het eindconcept is bijgevoegd. De juridische toets is nog niet uitgevoerd.

Tijdens de bespreking komt aan de orde:

- Het CCvD vindt –net als bij het ontwerp- dat met deze URL een grote bijdrage wordt gedaan aan het vakgebied
- Par 1.2 / blz. 7: Redactioneel: de 4 typen KHO in een opsomming bevordert de leesbaarheid
- H 2: er zijn 2 definities van 'kleur' opgenomen, beperken tot 1.
- H 2: definitie kleurbeeld is nu gericht op ruimte, maar dat kan breder (ook een wijk of ensemble)
- H 2: 'onderzoeksmicroscopie' wijzigen in 'microscopie'
- Par 3.1.2: in de beschrijving van de restauratieladder ontbreekt

categorie 3C Verbeteren. Inhoudelijk is dat terecht, maar het zou goed zijn om de categorie wel te noemen maar dan met de vermelding 'niet van toepassing'.

- H5: het onderwijsniveau is niet opgenomen in de omschrijving van de vereiste competenties. Na enige discussie wordt besloten dat dit nu niet nodig is, maar iets is voor een volgende versie van de URL.

Besluit:

- URL en reactietabel worden met bovenstaande wijzigingen vastgesteld
- Juridische toets nog uit te voeren
- Compliment aan rapporteur en begeleidingscommissie voor deze versie
- In de toekomst ook onderwijsniveau toevoegen aan H5

4. Vaststellen definitieve versie URL 7010 Historische orgels

Het ontwerp van de URL 7010 heeft ter inzage gelegen, de begeleidingscommissie heeft de ontvangen reacties besproken, samengevat en van een advies voorzien in de reactietabel. Ook het eindconcept is bijgevoegd. De juridische toets is nog niet uitgevoerd.

Tijdens de bespreking komt aan de orde:

- Er is nog geen BRL opgesteld, het werken cfm URL is dus niet certificeerbaar; is de beroepsgroep dan wel gemotiveerd om de URL in te voeren? De verwachting is van wel, maar ook dat de discussie over het nut van de BRL in de komende periode gevoerd gaat worden. De URL is bedoeld als eerste stap.
- De kwetsbaarheid van een orgel tijdens werkzaamheden is maar beperkt beschreven (par 3.3.2), namelijk alleen als de orgelmaker aan het werk is. Het CCvD signaleert een behoefte aan een set tips voor aannemers / opdrachtgevers die de bescherming van het orgel beogen tijdens werkzaamheden (ook als er niets aan het orgel zelf gebeurt). Hoewel dit strikt genomen niet tot de reikwijdte van de URL hoort, wordt besloten dit toe te voegen als extra bijlage aan de URL (vergelijkbaar met bijlage 5 van de URL 4013 Historisch parket)
- H 1/ blz 8: de aanpassing wordt opnieuw besproken. De oorspronkelijke tekst is beter → aanpassen.
- Bijlage 1 Restauratie categorieën: is ingevuld met de nieuwe systematiek. Wat opvalt is dat in geen enkel geval de score V (verplicht) is ingevuld, klopt dit wel? Nagaan.
- Wat is de relatie met de certificering van orgel-adviseurs? Dit is een niet door ERM beheerde regeling.

De Koning

Besluit:

- URL 7010 en reactietabel worden met bovenstaande wijzigingen vastgesteld
- Juridische toets nog uit te voeren

De Koning

5. Vrijgeven ontwerp-URL 4013 Historisch parket voor openbare reactieronde

Een begeleidingscommissie vanuit de beroepsgroep die zich bezighoudt met parket (parketteurs en restauratoren), gemeente, RVB en RCE heeft de ontwerp-URL begeleid die is opgesteld door Alwin van Hees (Monumentenwacht Limburg).

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- Inhoudelijk goed uitgewerkte URL
- Visueel beeld van de URL: meer foto's zou de aantrekkelijkheid verder vergroten.
- De bijschriften bij de foto's zijn wat kort en daardoor net te weinig zeggend (bv het bijschrift bij foto 6). Uitbreiden van de beschrijving komt het leereffect in de URL ten goede
- Par 1.1: Stabu 2 moet veranderd in Stabu 3 / Bouwbreed
- Blz. 6: de foto van de blokjesvloer is leuk, maar niet representatief (een dergelijke vloer komt zelden voor), foto verplaatsen naar een bijlage
- H 2: enkele definities toevoegen, nl parket (naast historisch parket), lagenparket, Wenerparket (die term wordt gebruikt op blz. 43)
- H 2 / blz. 14: afkorting QFQ ook voluit vermelden
- H 2 / blz. 14: er zijn 2 definities van 'restauratie van parket', dat is verwarrend. 1 kiezen
- Op diverse plaatsen in de URL wordt de volgorde van de restauratieladder verkeerd aangehouden: kopiëren komt voor verbeteren.
- H 2 / blz. 15: Tapisparket. In een toelichting op deze definitie vermelden dat dit parket tegenwoordig de meest gebruikelijke is
- H 2/ blz. 15 Zwaluwstaart: het zou goed zijn om hier een foto bij te hebben omdat dit niet de meest gebruikelijke betekenis van zwaluwstaart betreft.
- H3 algemene opmerking: er wordt vrij weinig aandacht besteed aan de gevaren van schuren (bv inbranden van oude was; schuursporen)
- Par 3.1.1 / blz. 16: passen mz passend
- Par 3.1.2: actieve en passieve conservering. Is in deze URL een terecht onderscheid. Niet wijzigen.
- Par 3.1.2 / blz. 17. De uitwerking van 3c is niet geheel juist. Maatregelen als een verbeterde vochtthuishouding, een stabiel binnenklimaat horen bij conserveren, niet bij verbeteren.
- Par 3.2.4 / blz. 19: in de inventarisatie toevoegen dat er gekeken moet worden of de ondergrond wel stabiel is
- Par 3.2.4: de tekening van 'lagenparket' wordt niet duidelijk gevonden. Wat is nu het specifieke aan een lagenparket?
- Par 3.3.3: toevoegen: documenteren waar de delen vandaan komen
- Par 3.5.4/ blz. 25: toevoegen wat een verkeerd oppervlaktebeschermingsmiddel is, bijv. door verwijzing naar par 4.4
- Par 3.8 / blz. 29: hier wordt stabiliteit ondergrond wel genoemd → relatie met par 3.2.4 leggen
- Idem: uitleggen (in begrippenlijst of voetnoot) wat CNC in dit verband is?
- Par 4.5.2: wordt hier (ook) parketlak bedoeld? Zo niet uitleggen wat de relatie met parketlak is?
- Bijlage 1 Restauratie categorieën: is ingevuld met de nieuwe systematiek. Wat opvalt is dat in geen enkel geval is de score 0 (niet van toepassing) ingevuld, klopt dit wel? Nagaan.
- Bijlage 3: niet verwijzen naar 1 aanbieder van een opleiding
- Bijlage 5: goed initiatief om tips voor de opdrachtgever / eigenaar op te nemen. Gaan we in meer URL-en doen. Wel meer aandacht geven aan de gevaren van schuren (zie ook opmerking over H 3)

- Bijlage 15 bij BRL 4000: de auditor moet ook kennis van parket hebben. De omschrijvingen in categorie g en categorie h zou ook over een ander vakgebied kunnen gaan en zijn dus te ruim.

Besluit: ontwerp-URL 4013 en Bijlage 15 van BRL 4000 vrijgeven voor een openbare reactie ronde met in achtneming van bovenstaande opmerkingen

6. Vrijgeven ontwerp-URL 3001 Historisch Houtconstructies voor openbare reactieronde

De URL beschrijft het ontmantelen en aanbrengen van diverse bouwdelen. Basis hiervoor was een inventarisatie van onderwerpen die in STABU genoemd worden en nog niet door andere URL-en worden afgedekt. De uitwerking volgt de indeling van andere URL-en. Besproken is de relatie met andere, al eerder uitgewerkte onderwerpen. Niet onder de URL vallen onderwerpen als:

- het vervaardigen van timmerwerk (kozijnen etc.): URL 4001
- bestrijden van houtaantasting: URL 5001

Tevens is besproken dat de plaatsing bij BRL 3000 ERB (i.p.v. BRL 4000) benadrukt dat de beschreven werkzaamheden in het algemeen door de hoofdaannemer worden uitgevoerd. Certificering voor deze URL wordt mogelijk (o.b.v. BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf).

De URL is vorige vergadering door het CCvD besproken en aangehouden. Inmiddels heeft er ook een schriftelijke ronde onder Vakgroep-leden plaatsgevonden. De opmerkingen zijn samengevat in een reactietabel en voorzien van advies.

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- de commentaren van CCvD en Vakgroep zijn goed verwerkt
- H 2: de definities van ontmantelen, demonteren, slopen horen eigenlijk in par 2.2.1 (zijn niet URL-specifiek)
- par 3.5.3: n.a.v. commentaren is toegevoegd "de aantasting mag bij knopen niet meer zijn dan 20% van de doorsnede en bij veren niet meer dan 30% van de doorsnede.". De praktijk is gevarieerder, besloten wordt dit te wijzigen in een passage dat er een risico-inschatting moet worden gemaakt (waarbij de genoemde percentages wel een indicatie kunnen vormen).
- Par 3.5.3 / laatste regel: behandelen kan ook met andere middelen dan blanke lijnolie. Daarom veranderen in 'geschikt oppervlaktebeschermingsmiddel (bijvoorbeeld blanke lijnolie)'.
- Par 3.5.6: laatste item: '....controleren op dikte en...'
- Par 3.6.3: hier wordt de reparatie met epoxy niet beschreven, maar gebeurt juist veel → toevoegen.
- Par 3.7.5 (blz. 42): nummer afbeelding ontbreekt
- Par 3.7.6 (blz. 42) / Kozijnen en ramen, 5^e item: niet alleen controleren of de houtzwarte voldoende is, maar ook of hang- en sluitwerk de plaatsing van dikker glas toelaat
- Par 3.8.2: in de titel ook balkkoppen opnemen
- Par 3.8.3: verwijzing naar bijlage 2k aanpassen naar juiste bijlage (is die er wel?)
- Par 4.5.3: opnemen dat het gewenst is om ook patineerolie toe te passen

- de vereiste laagdikte bij verf wordt in de URL verschillend aangegeven (80, 100 of 120 µ). Dit bij voorkeur veranderen in 1 dikte

Besluit: ontwerp-URL 3001 vrijgeven voor openbare reactieronde met in achtname van bovenstaande wijzigingen.

7. Vrijgeven ontwerp-wijziging BRL 3000 ERB voor openbare reactieronde

Parallel aan het opstellen van ontwerp-URL 3001 Historische Houtconstructies is ook een wijziging van BRL 3000 voorbereid. Doel van de wijziging is het versterken van de eisen aan het organiserend vermogen als karakteriek onderscheid tussen hoofdaannemer en gespecialiseerd aannemer. Dat komt ook tot uiting in de verplichte binding aan URL 3001 en URL 4003 Historisch metselwerk.

Oorspronkelijk was het doel om ook in te spelen op de komende Wet kwaliteitsborging voor het bouwen. De situatie voor monumenten is echter nog niet duidelijk genoeg, zodat dit aspect bewaard wordt voor een volgende update. Verder is de BRL ook op diverse plaatsen geüpdatet aan de restauratieladder.

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- H 2 / blz. 12: definitie van verbeterpunt is 2x opgenomen
- Par 4.5: hoe wordt omgegaan met ZZP-ers die hoofdaannemer willen zijn? Besproken wordt dat er wel een regeling voor kleine bedrijven is, maar dat de positie van ZZP-er meer voor de hand ligt in BRL 4000 Onderhoud en restauratie. Het CCvD neemt zich voor om hier in de toekomst verder over van gedachten te wisselen; dus op actielijst plaatsen
- Par 4.12.4 / 5^e bullit van onderen: hier ook rapportages van POM's vermelden?
- Par 4.12.4 / 1 na laatste bullit: 'subsidiereregelingen, leningen en fiscale faciliteiten...'

De Koning

Besluit: ontwerp-wijziging van BRL 3000 ERB vrijgeven voor openbare reactieronde met in achtname van bovenstaande wijzigingen.

8. Vrijgeven ontwerp-URL Gevelreiniging voor openbare reactieronde

De URL is vorige vergadering door het CCvD besproken en aangehouden. Vanuit overheden en de beroepsgroepen voegers (VNV / Gevelgilde) en reinigingsbedrijven (OSB) is er behoefte aan een richtlijn voor het reinigen van gevels van steenachtige materialen. SKG-IKOB heeft het initiatief genomen, in opdracht van de VNV. Een afstemmingsworkshop SKG-IKOB – ERM heeft plaatsgevonden in 2014. De RCE heeft geparticipeerd in de begeleidingscommissie. Gedurende het proces is enkele keren afgestemd met betrokkenen vanuit de restauratiebranche (Gevelgilde, RVB, RCE, ERM). Vaststelling zal uiteindelijk plaatsvinden door SKG-IKOB, het CCvD Restauratiekwaliteit geeft (bindend?) advies op de inhoud van hoofdstuk 5.

De URL betreft gevelreiniging bij zowel nieuwbouw en renovatie (hoofdstuk 4) als monumenten (hoofdstuk 5). In de hoofdstukken 1 t/m 3 zijn de onderwerpen die voor beide situaties gelden, uitgewerkt (begrippen,

reinigingstechnieken, ondergronden). Het hoofdstuk 5 over monumenten is zo veel mogelijk opgezet volgens het ERM-model (inclusief restauratieladder). Certificering voor nieuwbouw en renovatie zal plaatsvinden o.b.v. BRL 2826. Dit leidt tot een KOMO-certificaat. Op de hoofdstukken 1, 2, 3, en 5 is tevens de Beoordelingsrichtlijn onderhoud en restauratie monumenten (BRL ERM 4000) van toepassing. Hiermee wordt bedoeld dat voor dit onderwerp zowel een KOMO-certificaat als een ERM-certificaat behaald kunnen worden.

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- de commentaren van het CCvD zijn goed verwerkt
- een juridische toets is nog niet uitgevoerd
- blz. 4 : '... Restauratiekwaliteit van de stichting ERM...'
- op enkele plaatsen komt het woord 'peacocking' (bv par 2.6; blz. 51) voor. Het is geen algemeen begrip; het is daarom goed om een definitie / omschrijving op te nemen in de begrippenlijst
- de relatie met ERM-certificering is vermeld in par 5.1. Hier is ook de mogelijkheid van deelcertificatie vermeld.
- moet een reiniger alle technieken in huis hebben. Nee, dat is niet nodig. Wel de kennis zodat hij correct kan reageren. Daarom par 5.3.2.2, 3^e streepje aanvullen: 'Beschikt over kennis van alle reinigingstechnieken...'
- par 5.5.1, 1^e alinea: 'Bij monumenten moet ook met name rekening worden...'
- bijlage B-2.3 / blz. 57: in de beschrijving boven de tabel B2-1 wordt talk apart genoemd. Hoort talk dan niet ook in de tabel?
- Blz. 71: hier staat nog een PM

Besluit: SKG-IKOB adviseren de ontwerp-URL Gevelreiniging vrij te geven voor een openbare reactieronde, met inachtneming van bovenstaande opmerkingen.

9. Vaststellen definitieve versie BRL 6000 Groen Erfgoed

Het ontwerp van de BRL heeft ter inzage gelegen. Miranda Maring (rapporteur) licht de wijzigingen t.o.v. het ontwerp toe.

Tijdens de bespreking komt aan de orde:

- De referentietabel met Groenkeur wordt nog toegevoegd
- De juridische toets moet nog plaatsvinden
- Par 6.4 is de deskundigheid bij de certificerende instelling niet gesplitst over te veel personen? Nee, dit volgt uit de norm voor procescertificatie, de ISO 17065.

Besluit:

- BRL 6000 wordt met bovenstaande wijziging vastgesteld
 - Juridische toets nog uitvoeren
- De Koning

10. Jaarverslag 2015 certificatie

Het jaarverslag beschrijft de stand van zaken bij de ontwikkeling en het gebruik van de verschillende door ERM beheerde certificeringsregelingen. Het concept is besproken met de certificerende instellingen.

Tijdens de bespreking komt het volgende aan de orde:

- Het verslag neemt jaarlijks in kwaliteit toe, ziet er goed uit.

- Is er nog geen trendanalyse mogelijk? De periode is nog beperkt (zeker als in ogenschouw neemt dat de meeste URL-en pas net in werking zijn), de aantallen zijn nog klein. Niettemin zou het voor de ERB en de GEAR bij het volgende jaarverslag mogelijk moeten zijn om naar trends te kijken.
- Er is een beperkte toename van het aantal certificaathouders. Bij sommige regelingen (VTR) is er een daling
- Wordt er in de markt inmiddels gevraagd naar ERM-certificaten? Ja dat gebeurt regelmatig, maar kan zeker beter. Er zijn gemêleerde geluiden over het nut en het effect van certificatie.
- Blz. 5, 1 alinea: zou toegeschreven moeten zijn op branches ipv werkzaamheden
- Blz. 9 / relatie met onderwijs: Ron Spaan wijst op het grote aantal cursisten (ca. 90) dat nu al de NRC-cursus voor het omgaan met URL-en heeft gevolgd. De cursisten reageren na de cursus in het algemeen zeer positief op de URL-en. Vermelden in het verslag.
- Welk afspraken hanteert ERM voor het actueel houden van richtlijnen? Uitgangspunt is dat een richtlijn na 3 jaar verouderd is. In de praktijk tot nu toe wordt er na een kortere periode al aangepast.

Besluit: het jaarverslag wordt vastgesteld met inachtneming van bovenstaande wijzigingen

11. Restauratie-ethiek

Dit agendapunt wordt aangehouden wegens gebrek aan tijd. Volgende vergadering opnieuw agenderen

12. Mededelingen

Het ontwerp-restauratiebestek (1^e deel) heeft ter inzage gelegen. Overleg met de FIM moet nog plaatsvinden. Belangrijk is ook dat Bouwbreed (stabu 3) niet aan de verwachtingen lijkt te voldoen zodat er mogelijk een stap gezet moet worden naar Stabu 2 / OSF. Volgende vergadering naar verwachting meer nieuws.

De ontwerpwet kwaliteitsborging is ingediend bij de Tweede Kamer. Er is nog (te) weinig duidelijkheid over de relatie tussen de Wkb en monumentenzorg.

Er is belangstelling vanuit RILEM voor betonrestauratie; mogelijk leidt een RILEM-initiatief tot een document.

13. Rondvraag

Miranda Maring merkt op dat de regeling voor orgeladviseurs een bijlage heeft over het beschermen van orgels. Wordt nagegaan.